

Stiftelsen Kalmar Waldorfskola
Org.nr: 832401-2288
elmar.eberhardt@kalmarwaldorfskola.se

2024-07-03
Dnr SI 2022:8458

Uppföljningsbeslut

efter kvalitetsgranskning av
undervisningen i källkritiskt förhållningssätt
– fokus gymnasieskolan
vid Dag Hammarskjöld Gymnasiet
belägen i Kalmar kommun med
Stiftelsen Kalmar Waldorfskola
som huvudman

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Dag Hammarskjöld Gymnasiet avseende verksamhetens kvalitet inom undervisningen i källkritiskt förhållningssätt – fokus gymnasieskolan. Granskningen genomfördes under höstterminen 2023.

Vid granskningen identifierade Skolinspektionen tre utvecklingsområden som angetts i beslut den 1 november 2023, dnr SI 2022:8458.

Skolinspektionen har begärt att huvudmannen för Dag Hammarskjöld Gymnasiet senast den 26 april 2024 ska redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån identifierade utvecklingsområden. Stiftelsen Kalmar Waldorfskola har kommit in med en sådan redovisning den 26 april 2024.

Ett separat tillsynsbeslut

I samband med kvalitetsgranskningen har så allvarliga brister i verksamheten uppmärksamats att det har föranlett ett separat tillsynsbeslut, se tillsynsbeslut 29 april 2024, dnr SI 2023:9768. Av tillsynsbeslutet följer även särskilt angiven tid för uppföljning av vidtagna åtgärder.

Detta beslut hanterar endast uppgifter och information som inkommit till och inhämtats av Skolinspektionen inom kvalitetsgranskningen av undervisning i källkritiskt förhållningssätt – fokus gymnasieskolan.

Beslut efter uppföljning:

Undervisning för att främja elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda digitala och andra källor

Utvecklingsområde 1:

Lärarna, skolbibliotekarien och rektorn behöver samverka för att utveckla en samsyn kring undervisningen i källkritiskt förhållningssätt och hålla undervisningen i källkritiskt förhållningssätt uppdaterad.

Skolinspektionen bedömer redovisade åtgärder på följande sätt:

- Huvudmannen har påbörjat ett arbete som ligger i linje med Skolinspektionens bedömning av vad som behövs för att höja kvaliteten inom bedömningsområdet.

Utvecklingsområde 2:

Lärarna behöver låta källkritiskt förhållningssätt genomsyra undervisningen i alla ämnen genom att återkommande visa och föra diskussioner med eleverna kring hur det går till att pröva trovärdighet och relevans i olika typer av källor.

Skolinspektionen bedömer redovisade åtgärder på följande sätt:

- Ytterligare kvalitetshöjande åtgärder behövs.

Utvecklingsområde 3:

Lärarna behöver utforma uppgifter med en tydlig progression gällande de olika källkritiska momenten: söka, sälla, granska och värdera information samt utveckla återkopplingen till eleverna på dessa områden.

Skolinspektionen bedömer redovisade åtgärder på följande sätt:

- Ytterligare kvalitetshöjande åtgärder behövs.

Skolinspektionens samlade bedömning är att ytterligare åtgärder behövs för att höja kvaliteten och förutsätter att huvudmannen tar ansvar för ett fortsatt utvecklingsarbete. Skolinspektionen avslutar därmed granskningen.

Bakgrund

Undervisning för att främja elevernas förmåga att söka och värdera information samt använda digitala och andra källor.

Bedömningen var att ett utvecklingsarbete behövde inledas inom följande:

- Lärarna, skolbibliotekarien och rektorn behöver samverka för att utveckla en samsyn kring undervisningen i källkritiskt förhållningssätt och hålla undervisningen i källkritiskt förhållningssätt uppdaterad.

I huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder framgår att de har gjort insatser för att lärarna, skolbibliotekarien och rektorn ska samverka för att utveckla en samsyn kring undervisningen i källkritiskt förhållningssätt. Huvudmannen beskriver att de gjort insatser för att inleda samverkan kring källkritik mellan personalen på skolan. Exempelvis sker möten varannan vecka för att utbyta erfarenheter av undervisning inom källkritik. Ett annat exempel är att personalen på skolan har skapat ett gemensamt dokument på

som innehållet strategier för att involvera källkritik på lektionerna. Ytterligare ett exempel är att olika lärare har fått ansvar för undervisning för källkritiskt förhållningssätt i olika ämnen. Huvudmannen beskriver även att eleverna får en introduktionskurs på en till två lektioner om källkritik som bland annat innefattar källkritikens betydelse, metodik och dess kriterier. Skolbibliotekarien har även fått uppdrag att samordna insatser för att främja källkritiskt förhållningssätt samt fått avsatt tid för att kunna genomföra detta. Huvudmannen beskriver även att personalen tar del av onlinemöten/-kurser med externa experter inom källkritik. Huvudmannen uppger att kvaliteten inom området har utvecklats genom insatserna. En del av detta är enligt huvudmannen att personalens och elevernas medvetenhet om vikten av att eleverna utvecklar ett källkritiskt förhållningssätt har ökat. Exempel på detta enligt huvudmannens redovisning är att material och resurser inom det källkritiska området har uppdaterats och utvärderats regelbundet, att personalen tar upp källkritik inom kollegiet samt att kompetensen hos personalen inom källkritik har ökat.

I huvudmannens redovisade åtgärder saknas dock konkreta eller specifika beskrivningar av hur samsynen kring källkritiskt förhållningssätt bland personalen ser ut eller hur det har utvecklats. I Skolinspektionens beslut beskrevs att en utgångspunkt i personalens kontinuerliga lärande kunde vara vilka kunskaper, färdigheter och förmågor som eleverna behöver för att möta utvecklingen i samhället, exempelvis inom den tekniska utvecklingen. Redovisningen saknar beskrivningar av detta.

Skolinspektionen bedömer att huvudmannen har påbörjat ett arbete som ligger i linje med det som Skolinspektionen anser behövs för att utveckla arbetet. Skolinspektionen förutsätter att huvudmannen utvecklar de påbörjade insatserna med ett fördjupat fokus på vilka kunskaper, färdigheter och förmågor som eleverna behöver för att kunna möta kraven på källkritisk förmåga som samhället och den tekniska utvecklingen ställer.

Bedömningen var även att ett utvecklingsarbete behövde inledas inom följande:

- Lärarna behöver låta källkritiskt förhållningssätt genomsyra undervisningen i alla ämnen genom att återkommande visa och föra diskussioner med eleverna kring hur det går till att pröva trovärdighet och relevans i olika typer av källor.

I huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder framgår att de gjort vissa insatser för att låta ett källkritiskt förhållningssätt genomsyra undervisningen, men redovisningen saknar beskrivningar av hur kvaliteten har förbättrats eller hur det gett resultat i undervisningen. Utöver vad som står tidigare i detta beslut beskriver huvudmannen att insatser för att höja kvaliteten i undervisningen har skett. Huvudmannen uppger exempelvis att skolans mall för lektionsplanering innefattar skrivningar om att lektionerna ska inne-

fatta ett källkritiskt förhållningssätt som omfattar informationssökning och källkritik. Huvudmannen uppger även att rektorn följer upp arbetet genom lektionsbesök.

I beslutet rekommenderade Skolinspektionen att alla lärare integrerar prövning av trovärdighet och relevans i olika typer av källor som en naturlig del av undervisningen i alla kurser där det ingår att arbeta med att förhålla sig till källor och information. Huvudmannens redovisning saknar dock beskrivningar av hur undervisningens kvalitet har utvecklats inom området.

Skolinspektionen bedömer att ytterligare kvalitetshöjande åtgärder behövs. Skolinspektionen förutsätter att huvudmannen gör insatser för att lärarna ska låta ett källkritiskt förhållningssätt genomsyra undervisningen i alla ämnen genom att återkommande visa och föra diskussioner med eleverna kring hur det går till att pröva trovärdighet och relevans i olika typer av källor.

Till sist var bedömningen var att ett utvecklingsarbete behövde inledas inom följande:

- Lärarna behöver utforma uppgifter med en tydlig progression gällande de olika källkritiska momenten: söka, sälla, granska och värdera information samt utveckla återkopplingen till eleverna på dessa områden.

I huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder framgår inte hur undervisningens kvalitet har utvecklats inom området. Huvudmannen hänvisar istället till insatserna som beskrivs ovan samt att mallen för lektionsplaneringen på skolan innefattar skrivelser om formativ bedömning samt att rektorns uppföljning av undervisningen innefattar formativ bedömning. Huvudmannen uppger emellertid att de bedömer att eleverna förmåga att kritiskt bedöma information och att använda ett brett utbud av både analoga och digitala resurser har ökat. Huvudmannen beskriver även att de framöver planerar att utse en anställd som främjar källkritik över hela skolan, bjuda in gästföreläsare till skolan, att de ska ägna en studiedag åt källkritik samt att de har ambitionen att utveckla en kultur av lektionsbesök bland kollegor för att främja bästa praxis.

I beslutet konstaterade Skolinspektionen att lärarna inte såg till att alla elever arbetar med olika typer av informationssökning och källor. Inte heller skedde det utifrån en tänkt progression avseende ökade utmaningar och möjligheter att vidareutveckla färdigheter och förmågor i det källkritiska arbetet. Lärarnas återkoppling på elevernas källkritiska arbete kunde också utvecklas, enligt granskningen. Huvudmannens redovisade åtgärder saknar beskrivningar av hur kvaliteten i undervisningen har förbättrats inom detta område.

Skolinspektionen bedömer att ytterligare kvalitetshöjande åtgärder behövs. Skolinspektionen förutsätter att huvudmannen gör insatser för att eleverna får uppgifter som innebär en tydlig progression gällande de olika källkritiska momenten samt att lärarna utvecklar återkopplingen till eleverna inom dessa områden.

På Skolinspektionens vägnar

X Maria Larsson

Beslutsfattare

Signerat av: Maria Larsson

X Arne Hellmark

Föredragande/utredare

Signerat av: Arne Hellmark

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: [Undervisningen i källkritiskt förhållningssätt – fokus gymnasieskolan.](#)

Bilaga 1: Bedömningsgrunder

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet.

Inom respektive område granskas följande:

Bedömningsområde 1: Samarbete för att utveckla undervisningen om källkritik

I området granskas hur lärarna utvecklar undervisningen och håller sig uppdaterade i förhållande till en föränderlig samhälls- och teknikutveckling samt till elevernas vardag. Inom detta område är även samarbetet mellan lärare och med skolbibliotekens personal en viktig del för att utveckla skolans arbete och bidra till elevernas källkritiska förhållningssätt samt ge dem möjlighet att tillägna sig konkreta metoder för till exempel informationssökning. Lärarna behöver kunskap för att kunna undervisa eleverna om var och hur de hittar tillförlitliga källor samt balanserad information genom det som kallas sökkritik och källtillit. Lärarna behöver hålla sig uppdaterade så att undervisningen även kan innehålla moment om hur teknik och algoritmer påverkar källor och handlingar samt om hur den digitala tekniken utvecklas. I detta är en viktig del även de plattformar och forum som eleverna får information från, vilket gör att lärarna behöver hålla sig uppdaterade även kring hur dessa sorterar och visar information.

Bedömningsområde 3: Källkritiken är ständigt närvarande i undervisningen och involverar olika källor och uttryckssätt

Området handlar om huruvida lärarna återkommande genomför undervisning om källkritiskt förhållningssätt i undervisningen. Forskningen visar att kombinationen av kunskapen inom ett ämne och dess vetenskapliga grund och förhållningssätt tillsammans med konkreta metoder för källkritiskt granskning och värderande är särskilt viktigt. Det är därför viktigt att lärarna kontinuerligt integrerar undervisningsmoment om kritiskt tänkande och ett källkritiskt förhållningssätt i respektive ämne.

Det är viktigt att undervisningen innehåller både teoretiska genomgångar och praktiska övningar av källkritiskt förhållningssätt och metod, och att dessa är ständigt levande/närvarande i undervisningen. Läraren behöver presentera olika källkritiska metoder som är relevanta utifrån ämnets vetenskapliga grund samt ge eleverna en möjlighet att reflektera över hur olika digitala källor och informationsflöden kan värderas utifrån olika vetenskapliga traditioner och metoder. Det är således av vikt att undervisningen involverar såväl text som bild, rörlig bild och ljud, samt de plattformar som eleverna använder sig av.

Bedömningsområde 3: Eleverna får stöttning i användningen av källkritiskt förhållningssätt

I området granskas hur lärarna ger eleverna möjlighet att omsätta, utveckla och befästa sina källkritiska förmågor och förhållningssätt. För att utveckla elevernas källkritiska förhållningssätt är det viktigt att lärarna tar ansvar för och leder eleverna genom att medvetet skapa uppgifter med ett väl valt innehåll och med genomtänkta frågor som eleverna ska undersöka. Lärarens ledning och stöttning bör även innebära att eleverna får stöd och konstruktiv, åldersanpassad feedback för att utveckla ett källkritiskt förhållningssätt i förhållande till både digitala och tryckta källor. En annan viktig aspekt är att eleverna ges stödstrukturer, till exempel tydliga instruktioner för hur de ska arbeta eller modeller för hur saker ska presenteras, men de kan också utgöras av vägledning från läraren i konkreta situationer, exempelvis stöd i form av ändamålsenliga och genomtänkta frågor. Allteftersom kunskapen och förmågorna utvecklas över tid finns det möjlighet att minska stödstrukturernas omfattning samtidigt som uppgifterna bör stötta en progression och ge eleverna möjlighet att lära sig använda olika typer av källor samt lär sig deras styrkor och brister.

Det är viktigt att läraren utmanar eleverna att tänka utanför ramarna och ifrågasätta deras antaganden om den information de tar del av och som de undersöker samt producerar inom undervisningen. Uppgifterna bör även omfatta källkritiska tillvägagångssätt i olika typer av digitala verktyg, olika typer av källor och former av uttryck och ge eleverna möjlighet att arbeta mer fritt med undersökande uppgifter.

Bilaga 2: Författningsstöd

Gymnasieskolans syfte är enligt **skollagen** (2010:800) bland annat att ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. Utbildningen ska utformas så att den främjar social gemenskap och utvecklar elevernas förmåga att självständigt och tillsammans med andra tillägna sig, fördjupa och tillämpa kunskaper (15 kap. 2 § skollagen). Enligt **läroplanen** ska eleverna kunna orientera sig och agera i en komplex verklighet med stort informationsflöde, ökad digitalisering och snabb förändringstakt. Deras förmåga att finna, tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktig. Eleverna ska träna sig att tänka kritiskt, att granska information och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. På så vis närmar sig eleverna ett vetenskapligt sätt att tänka och arbeta. [...] Genom studierna ska eleverna stärka grunden för det livslånga lärandet. Förändringar i arbetslivet, digitaliseringen och den tekniska utvecklingen, internationaliseringen samt miljöfrågornas komplexitet ställer nya krav på människors kunskaper och sätt att arbeta. [...] I ett allt mer digitaliserat samhälle ska skolan också bidra till att utveckla elevernas digitala kompetens. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur digitaliseringen påverkar individen och samhällets utveckling. Alla elever ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att använda digital teknik. De ska också ges möjlighet att utveckla ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik, för att kunna se möjligheter och förstå risker samt för att kunna värdera information (Förordning om läroplan för gymnasieskolan [SKOLFS 2011:144], Lgy 11, 1 Skolans värdegrund och uppgifter, Gymnasieskolans uppdrag).

I **läroplanen** anges vidare att det är skolans ansvar att varje elev som har slutfört ett nationellt program kan använda sina kunskaper som redskap för att bland annat kritiskt granska normer, påståenden och förhållanden, kan använda såväl digitala som andra verktyg och medier för bland annat kunskapssökande, informationsbearbetning, problemlösning och lärande, kan använda bibliotek och deras resurser samt har förutsättningar för att delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv och förmåga att kritiskt granska och bedöma det de ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor (Lgy 11, 2.1 Kunskaper, Mål). Enligt läroplanen ska läraren i undervisningen utnyttja de kunskaper och erfarenheter av arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång samt organisera och genomföra arbetet så att eleven bland annat får möjlighet att använda digitala verktyg på ett sätt som främjar kunskapsutveckling (Lgy 11, 2.1 Kunskaper, Riktlinjer). Alla som arbetar i skolan ska, i skolans arbete med normer och värden, uppmärksamma de möjligheter och risker som den ökande digitaliseringen medför (Lgy 11, 2.2 Normer och värden, Riktlinjer).

Av **skollagen** följer att det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor (2 kap. 9 skollagen). Enligt **läroplanen** har rektorn ett särskilt ansvar för att utbildningen utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, ges handledning och får tillgång till och förutsättningar att använda lärome-

del av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, däribland skolbibliotek och digitala verktyg. Rektorn ansvar vidare för att lärare och annan personal får möjlighet till den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjlighet att dela med sig av sin kunskap samt att lära av varandra för att utveckla utbildningen. Rektor har därtill ansvar för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen och för att stärka elevernas språkliga och digitala kompetens (Lgy 11, 2.6 Rektorns ansvar).

I **ämnesplaner** för engelska, historia, religionskunskap, samhällskunskap, svenska, svenska som andraspråk, naturkunskap, biologi, fysik och kemi anges bland annat följande avseende respektive ämnes syfte. Undervisningen i engelska ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur man söker, värderar, väljer och tillägnar sig innehåll från olika källor. I historia ska eleverna ges möjlighet att söka, granska, tolka och värdera olika typer av källor och att använda digitala verktyg för att söka information från olika medier. I religionskunskap ska ge eleverna ges möjlighet att analysera texter och begrepp, kritiskt granska källor i digital och annan form, diskutera och argumentera. I svenska och svenska som andraspråk ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man söker, sammanställer och kritiskt granskar information från olika källor och ge eleverna förutsättningar att utveckla sin förmåga att orientera sig, läsa, sovra och kommunicera i en vidgad digital textvärld med interaktiva och föränderliga texter. I naturkunskap ska undervisningen syfta till att eleverna bland annat utvecklar förmåga att kritiskt värdera och ta ställning i frågor som har ett naturvetenskapligt innehåll. I biologi, fysik och kemi ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar förmåga att kritiskt värdera och skilja mellan påståenden som bygger på vetenskaplig respektive icke-vetenskaplig grund. I ämnesplan för samhällskunskap anges att ett komplext samhälle med stort informationsflöde och snabb förändringstakt kräver ett kritiskt förhållningssätt och eleverna ska därför ges möjlighet att utveckla ett sådant. Det omfattar förmåga att söka, strukturera och värdera information från olika källor och medier samt förmåga att dra slutsatser utifrån informationen. Eleverna ska ges förutsättningar att utveckla förmåga att söka, kritiskt granska och tolka information från olika källor samt värdera källornas relevans och trovärdighet.